

АЛЕКСАНДАР ТАНУРЏИЋ
УСТА МИ ПУНА ВИШАЊА

река
б и б л и о т е к а

Уредник
Корана Боровић

Александар Танурџић

Уста ми пуна вишања

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

*У шеби Исус два ѿуѿа умире
из исѿих убеђења, драѿи оче.
Први ѿуѿ је умро када сам рођен,
друѿи ѿуѿ ће умреѿи када будем
наѿунио ѿридесеѿи ѿређу.¹*

¹ Бранислав Живановић, *У име оца*. (Живановић, Бранислав, *Сигро*, Панчево, Удружење књижевника и књижевних преводаца, 2017, стр. 30.)

Сад њлачи, Сџефане! Сад њи је њрилика! Хајде, шџа чекаш?! Чеџа ње је сад срамоџа? Чеџа се сџидиш? Плачи, џубре једно, њлачи. Сеџи се свеџа. Сеџи се шџа си радио док је умирала. Хајде, окриви себе, изједи се од њриже савесџи и њлачи. Хајде, немај милосџи њрема себи. Сеџи се како си је ѓледао док је сџушџају у земљу. Хајде, хајде, нема назад. Насџави.

Сеџи се како си је џукао! Сеџи се како ју је болело и како је уживала, иако није хџела. Сеџи се шџа њи је он ѓоворио док си јој џо радио. Сеџи се и њлачи, можеш џи џо.

Сеџи се како ѓа је џукао. Сеџи се зашџо си обукао манџију. Сеџаш ли се? Осеџаш ли оџет ѓрви годир црнила на себи? Сеџи се вишања. Сеџи се како је оџишао. Можеш ли? Имаш ли џе слике? Имаш?! Па шџо онда не ѓлачеш?

Иди даље, Сџефане, храбро насџави и исџрај док не ѓаднеш. Сџвараш ли слике? Има ли боја? Нема. Тако је, и не ѓреба да их буде. Сунце џи удара у очи и мораш ѓодићи руку. Само ваџру осеџаш.

Сеџи се, Сџефане, сеџи се како је све било ѓразно. Сеџи се како ниси оџишао ниѓде. Сеџи се како си осџао, како си се ѓреџусџио, како си се ѓравио да немаш избора. Сеџи се. Сеџи се воде. Сеџи се дима. Где су џи цџаре, Сџефане? Шџо не заџалиш? Тако је, заџали. Нема везе шџо си у цркви, нико неџе знаџи. Заџали, Сџефане, Боѓ и Ѓаво се само иџрају са џобом

као шћо су и мноћо векова раније, као шћо ће и кад шћебе више не буде и кад шће се више нико не буде моћао сећишћи.

Брзо ћећо. Не брини. Никоћ нећеш осћавишћи иза себе. Хајде, хајде, увуци дим дубоко у шћлућа, увуци ћа и задржи и немој се случајно накашљаћи.

Знаш за шћу ићру? Њих двојица су се кладила, само је шћишћање ко је на којој сћирани. Ко је за шћројасћи, а ко је сћасење. Знаш да су моћли заменишћи сћирани. Само си ићрачка у свему овоме. Пуши слободно. Помоћи ће шћи да се сећиши. Сећи се већира. Сећи се њећове косе. Сећи се шамара, Сћефане.

Где је сад он? Не знаш? А шћо би и знао?

Осећаш ли вишиње? Има ли их још у шћеби, Сћефане. Да ли су шћи усћиа шћуна вишања?

Разумеш ли сад?

Сећаш ли се?

Сећаш ли се шћиа је било даље?

Сећам се... и сад ме боли.

Има нечега заводљивог у потпуној отуђености; у човеку иза стакла; човеку ком су крст и амин спуштени на чело попут хладног пољупца, означивши последње збогом, а да ни реч није изговорена.

Слобода је округла – гора је од истине забодене у оно што куца, што покреће и наставља, чак и када је крв сва истекла; кад је ни за лек нема, а само је отров била.

Стајати слободан на ветру, не осећајући додир, иако је глава свесна да се одора лелуја, да прашина упада у очи, да се и небо намрштило.

Да, има нечег заводљивог у потпуној отуђености

Одустао сам од приче. Тишина је једнако груба, па чему онда узалудно трошење даха на нешто тако тривијално као што су речи. Хоће ли ми значити ишта ако их пустим низ овај ветар? Хоће ли ми бити лакше ако и руке раширим и пустим да све са мене отекне у воду, ако до воде нађем пут – а пут је вијугав и краја му нема.

Одустао сам од приче, јер је морало тако; јер приче није ни било, или само ја нисам био тај који је ствара, који управља кормилом. А и да јесам, да ли бих знао којим курсом да кренем, у коју дубину да загазим – може ли се узводно дочекати садашњост?

Одустао сам од приче – сада се само сећам.

Сећам се да је постојало неко малено место на ком сам и ја некад имао нешто. Мало и скучено, али опет моје, климавих врата и прозора, који понекад тужно, а понекад претећи подрхтавају, упозоравајући на могући лом и крах.

Сећам се да ме је тај звук често ноћу будио у најодлучнијим тренуцима сна, којег никако, ево ни сада, после толико преспаваног времена, нисам успео досањати. А хтео сам. Прозори би болно зацвилели, продрмали ме и рекли: „Устај! Све ће нестати ако угледаш последњи кадар!“ Сваки пут сам послушао. Наивна будала, или само послушно дете, тешко је рећи шта сам тада био. Сада – још је теже разлучити. Али, да, сећам се.

Наше село беше мало и готово неприметно, јер, ко би тих стотинак кућа сматрао за било шта, а камоли за село. Ипак, дичили смо се тиме што смо сврстани у категорију која има сопствени назив – иако тога нисмо ни били свесни – па је сваки становник нашег села поносно дизао главу када би се запутио козјом стазом према центру, према дућану, пекари, импровизованој амбуланти у којој је радио приучени лекар, који је безмало сваку болест лечио природним лековима, а они су се могли наћи на путу до куће: само се сагнеш и убереш ову или ону травку, а све оне у комбинацији са ракијом дају одличне резултате. Нико од становника нашег села никада није чуо за новотарије као што су „партиципација“, и сличне језиколомљиве термине, а све и да јесу, једноставно би се уморили покушавајући да изговоре ту враголију, па би засигурно одустали од покушавања. Тако би партиципација била заборављена, а ако би баш била упорна, грађани нашег села би је просто

спалили на ломачи без суђења, а затим убрали свој лек и залили га ракијом – оном правом, домаћом – ради побољшања дејства.

Да ли зато што су услед лечења вечито били пијани, или због нечег другог, грађани нашег села редом су били задрте волине без мозга и сада схватам да никога, од првог до последњег нисам волео. И сада ме прободу нешто изнутра кад само помислим на те одвратне мусаве фаце, њихово заплувано баљезгање, док се слине, полако али сигурно, скупљају у угловима крезубих испуцалих уста и пожутелих бркова; што више глупости изговоре то је већа количина бале која се уљуљава, а кад више нема где да стане она пршти и полива саговорника, једнако пијаног и једнако одвратног.

Сећам се колико сам само пута хтео запалити ђубре, истрпети смрад, а затим, као и они, напити се и уживати што су редом цркли, нестали и нико не би знао, никоме не би недостајали. Тај ужегли људски смрад. Само бих сачекао да ми се руке мало смире, да прође облак дима, да се пепео слегне, а онда бих плунуо и једноставно – отишао.

Сећам се и превише...

Било ми је свега тринаест година када сам се враћао из школе стазом која је личила на све козје стазе овог света – дакле, ни по чему посебна стаза (иако је дизала озбиљну количину прашине, ма колико лагано ходали по њој, тако да бих се сваки пут вратио кући сив и прашњав), када сам се по први пут сусрео са ужасом свога села.

Уморан и угруван, јер су се баш тога дана моји школски

другари досетили нове игре која се састојала у томе да ме гађају каменицама, посебно бодујући главу, стомак и удове, јер сам *џиква без коријена*, помислио сам да халуцинирам када сам приметио једну људску прилику како се стрпоштава низ брдо, премећући се преко главе и јачући. Потрчао сам, не бих ли изблиза видео шта се збива, наивно мислећи да се коначно нешто интересантно дешава. Готово да сам осетио срећу због догађаја. Мислио сам да је коначно дошао циркус о ком су причали старији дечаци и девојчице, које су њихови рођаци из иностранства (некакве магичне земље) водили да гледају и присуствују разним чудесима, које људско око никада пре није видело.

Чудо и јесте било. Чудо је како је остала жива.

Илузија се распришила оног тренутка када сам у особи, која се тако вешто преметала преко главе препознао своју тетку Смиљу, а у кротитељу њеног мужа – тетка Милу. Нисам могао ваљано ни чути шта се збива, али када сам пришао сасвим близу, сакривши се иза једног дрвета, чуо сам најболније крике проузроковане суровим ударцима тешке ручерде тетка Милета.

„Мајку ти курвину, ти ћеш мене зајебавати, попишуљо некрштена. Ја ћу ти пресудити, говно једно смрдљиво.“

Драо се тетак Миле и уз сваку претњу чуло се болно туп, туп, туп, а затим звуци шамара, потом тупи ударци ногом у стомак од којих је пала на земљу. Сећам се да сам видео како јој је глава неколико пута одскочила од суве земље, која јој се лепила за лице. Тетка Смиља се болно пресамићивала и све више скупљала колена уз

груди не би ли онемогућила продор прљавог опанка свог вољеног мужа.

Дерњао се он тако још дуго, а то је значило да се она још дуго савијала. Арсенал његових псовки и клетви, које сам тада први пут чуо и запамтио не својом вољом („На гроб ћу ти се попишати, гњидо“, „Мајчино ћеш млеко пропишати“, „Дабогда крепала ка’ куја“), прекидали су њени болни јауци, све тиши и тиши.

„Не дам ти више, вели, ‘нећеш више пити’. Ти си ми је испекла, је ли, мајку ли ти курвинску јебем? Чујеш ли шта те питам?“, а онда опет ударац и то један из залета. Надао сам се да је последњи исто колико и тетка Смиља, немоћна ишта да изустити, нема од крви која јој се нагомилала у устима.

Сећам се како ју је узео за косу, и ње како је невољно подигла главу колутајући очима, показујући беоњаче. Сунце ју је у том тренутку било обасјало, па се јасно могло видети како јој се крв слива из уста и аркаде, тече низ лице у косу, чинећи је лепљивом, а како се била помешала са прашином на којој је лежала, на лицу су јој се направиле блатњаве флеке. Она, малаксала од удараца, само је клонула на земљу, кад јој је коначно пустио косу. Учинило ми се да је тихо изустила: „умрећу!“, пре него што јој је глава поново била у прабини. Он ју је за крај плунуо, а затим се окренуо и отишао узбрдо назад у кућу, успут припаљујући мотану цигарету, бришући руке умазане крвљу тетке Смиље о панталоне.

А било је људи. Пролазили су туда, гледајући у козју стазу којом су се били запутили. Тако је то – можда је

прашина била превише густа, или су само били у журби, не бих знао, али руке нисам пружао ни према коме. Стајао сам скривен иза дрвета и чекао да стане, или да заврши започето, шта год да се прво деси.

Није умрла. Видео сам како се њене груди подижу и спуштају, а тело јој дрхти као на зими. Ја сам обрисао сузе и тек тада схватио да сам све време плакао. Нисам знао да ли да јој притрчим. Плашио сам се да се тетак не врати, па сам потрчао кући. На улазу ме је чекала мајка и сећам се да сам тада готово осетио срећу што сам *ишква без коријена*.

Загрлио сам је око струка и пустио реку суза немоћан да изговорим било шта. Она ме забринуто привила уз себе, а онда после неког времена, кад је схватила да моме плачу нема скорог краја, одвојила ме од себе и питала шта је било, да ме није неко дирао и све по реду што само мајци може пасти на памет. Испричао сам јој шта сам видео, детаљно колико сам могао и колико су ми сузе дозвољавале, а она је, не рекавши ништа, изашла напоље. Пошто сам знао где је пошла, истрчао сам за њом, бришући сузе рукавом јер су ме ометале да чисто видим пут пред собом. Сећам се да се више нисам плашио тетка, већ да сам морао бити присутан ако се он врати, да и моја мајка не прође као и тетка Смиља.

Сустигао сам је, а она је и даље без речи журила да пронађе тетку Смиљу. Кад ју је угледала како још увек непомично лежи на оном истом месту, потрчала је и одмах клекла крај ње подигавши јој главу на своје крило. Затим ју је придигла, пребацила њену руку преко свог рамена и тако под теретом теткиног скоро беживотног тела, запутили смо се нашој кући.

Ноћ је била ужасна. Чини ми се да сам све изнова сањао, само што у мом сну тетка Смиља није преживела, а он је радио све оно што је и обећао: пишао јој на гроб, поливао га ракијом, смејући се и церакајући као какав пијани демон. Трзао сам се неколико пута обливен знојем, захваљујући прозорима што тако гласно подрхтавају. Сутрадан, када сам дошао у кухињу да доручкујем пре него што кренем у школу, затекао сам само мајку.

„Где је тетка Смиља?“, питао сам је.

„Кући својој, где би била?“, одговорила ми је мајка као да је моје питање потпуно бесмислено.

Изгледа да је обичај код грађана нашег села да лако праштају. Сећам се да ми није било баш најјасније, или сам био премлад да бих закључио да повратка нема, него да ћу тиш и трпиш, једноставно живиш тамо где те је судбина довела и са оним којег ти је Бог наменио.

* * *

Село наше мало било је уобичајеног устројства. Иако куће нису имале распоред, разбацане на све стране, без ограда преко којих би неко вирио и грађене *како је ко моѿао*, ипак су сви знали ко су најутицајнији људи. Сећам се да сам спуштао главу и застајао кад год бих налетео на попа Љубишу, односно оца Љубишу. Морало му се рећи:

„Помаже Бог, оче Љубиша“, а он би, као његов изасланик одговорио:

„Бог ти помогао, дете.“

Овако, све то изгледа као најнормалнији сусрет са неким свештеним лицем, али наше мало село другачије је функционисало и увек понешто скривало. Тај дебели поп био је један од оних утицајних људи код ког се обавезно ишло са флашом најбоље ракије, а он, свестан све Богом му дане моћи, битно би гладио браду слушајући проблем становника нашег села, вагајући да ли му може помоћи или не, а мерна јединица је наравно била баш та флаша и квалитет њеног садржаја. Они који су имали несрећу да нису били вични печењу ракије, те им сваке године испадне некако накарадна, нису смели ни да помисле на то да иду код попа Љубе, па су њихови проблеми остајали нерешени и ређали се један на други.

Није им ништа посебно помагао, за њих је било довољно да он обећа да ће их решити након што потегне

добар гутљај директно из боце и направи задовољну фацу ни не намрштивши се.

С друге стране, жене, када су долазиле инкогнито, саме без мужева, у чистим сукњама и обавијене свеже опраним марамама, увек су са собом вукле и корпицу, или какав цегер натрпан најфинијим ћаконијама које су умеле спремити. Оне никада нису молиле за себе, увек је то било да се заборави нешто што је њихов муж, син, свекар или било који други мушкарац из куће урадио.

Поп Љуба је прихватио дарове са истим обећањима које је давао свима чији специјалитет би му се свидео. Може ли се, дакле, рећи да је био пристојан човек, задригао и крвавих очију?

Носио је отворене сандале и будући да ми је глава била погнута док са њим разговарам, најупечатљивији детаљ читавог злодуха био је његов ножни палац, који није био нимало привлачан. Био је жут и задебљан, прљав и као да је имао неко гљивично обољење, онако храпав, са тим израслим ноктом. Ето, то је за мене у то време био поп Љуба – жути, задебљали, одвратни нокат на ножном палцу, који заједно са тим истим палцем вири из сандале мало је прелазећи тако да је увек био прљав. Палац, наравно, не умањује општи утицај на село. Зли језици су говорили да је поп Љуба често користио положај који има у нашем малом селу, па се сумњало, али није изговарало, да су многа деца била његова, па је још смешније било кад га неко назове „Оче Љубо“. Много је нас било без корена, а неки су само пресађени у другу башту док су им жиле остале лежати у оној првој да никада истину не кажу.

* * *

Сећам се, мада не желим.

Сада када више немам тело дечака, када нисам паметнији, већ сам схватио бит опреза, када често сужавам очи у току разговора, жалим што се сећам.

Чујем себе. Сећам се колико је физички болело, колико је све у мени пуцало, напињало се и растезало утробу, као да ће све прснути, али ћу и даље жив ходати. Ходао јесам, али је моја свест била искључена. Дисао јесам ради чистог преживљавања, јер живети се мора чак и онда када искрено не желимо и не схватамо сврху.

Нисам био мали, имао сам петнаест година. У мени се већ почео осећати удар хормона, топлина и покрет ту међу препонама када се заталаса густа коса на ветру. Удар збуњености и срамоте готово сваког јутра. Расло је у мени и сазревало, али и даље јалово и бесполно. Нисам стигао да истражим, нисам стигао да појмим и усмерим своје жеље.

Напољу беше пријатно. Глуво. Топло. Сјајно. Моја рука кретала се по телу невешто. Све јој је било непознато. Али је пријало. Баш ту негде. Лагано. Па још лакше. Сасвим нежно. Не дишем. Зауостављам ваздух, па докле издржим. Колутам очима. И даље лагано. Све до налета. Све до климакса. Ситно испуштам дах као да га штедим. Знојим се и извијам. У ушима зуји. Слика се мути и прелива. Чује

се пас. Не марим. Страхујем да ће неко наићи. Да ће ме видети. Није ме брига. Рука ради у складу са умом. И њој је лепо. Брже. Брже. Јаче. Брже. Јаче. Јаче. Успори. Болеће. Али не могу. Осећам да трнем. Да се јежим. Скупљам се и опружам. Прснућу или умрети. Не могу да станем. Још минут сам жив. А онда. Пригушен крик.

Сећам се да сам се инстинктивно покрио ћебетом преко главе, престрављен да сам ухваћен у (не)делу, али онда ми се чудан страх разлио целим телом. Онај страх што слуги, што не да мира, а блокира и не дозвољава кретњу. Ослушкивао сам пажљиво, још увек помало убрзаног даха. Топлота изазвана зебњом преливала се по мени и глава ме је тренутно заболела. Прозори су стајали мирно, не дрхтећи и не цвилећи. Ништа се није чуло. Свет је наједном стао. Нестао.

Навукао сам пиџаму и кренуо према кухињи. Помислио сам да сам можда онај крик умислио подстакнут узбуђењем. Немогуће. Био је превише болан да би био само у мојој глави. А онда сам видео. Био је то глас душе која одлази и напушта ме заувек. Није ме више чула. Није се одазивала. Тресао сам је, а она се само опустила, још увек топла. Гледала ме је, али ме више није видела. Повређена и мртва лежала је опружена у кухињи. Глава јој је била под столом. Разбијена. Крв је уједначено цурила, а ја...

Себе се не сећам. Ја сам нестајао заједно са њом. Моја мајка. Мртва. Нестала. Добро моје. Заувек...

Немерљива је дечја туга. Она боли дуго и јако као и сећање. Тако младо сећање расте заједно са дететом и остаје му у аманет. Остала ми је она да је гледам непомичну.

Да је видим како ме не види и не препознаје, ма колико се јако потрудио и колико је волео. Није ме осећала. Није знала да ја сада не знам шта ћу. Где ћу. Да ја више не постојим јер ме је она родила. А сада је више нема. Само тело без даха и очи без сјаја. Хтео сам јој дати своје – није их хтела. Хтео сам да је љубим и да је не дам. Коса њена пала је на углачани под и мирисала као и увек, али је и она полако нестајала. Нисам више ни плакао. Нисам могао. Болело је и ћутало подмукло у мени. Кидало се месо, на суво, без крви, али се тако јасно цепало и болело, и нека је, нека ђаво носи и мене и све на мени, и онај стид и срамоту и све нека иде. Само сам је држао за руку и немо гледао у њу нему.

Боли ли те? Мене боли јако. И тек ће болети, а ти нећеш знати.

Спавај.

Одмори.

Нисам био мали. Није мало петнаест година, али је било прерано да већ тада будем обележен првом смрћу. Мислио сам да је та прва и најгора. По коме ће ме сада препознати кад ја више немам ни то лице, ни те очи, ни те руке; кад више ни на кога не подсећам?

Али није била најгора. Нисам знао да ћу и сам умрети са последњим сећањем на мене. Не може се брже од сећања. Још увек сам ту у њиховој власти, а она, нажалост, увек иду по реду, онако како су и настајала – не може се скочити на крај.

Свануло није никада. Тако сам осећао. Ни она ни ја се нисмо померили ни центиметар све док тетка Смиља није дошла.